

MEGEMLÉKEZÉS
KÁLDY MIKLÓS legéni földbirtokos
a váci evangélikus templom építésének mecénása
halálának 150. évfordulóján

Legénd, 2019. március 24. (Detre János váci parókus lelkész)

Az Útmutató heti igéje: Jézus Krisztus mondja:

Aki az eke szarvára teszi a kezét és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára. (Lukács 9,62)

KÁLDY MIKLÓS váci feltűnése a Szentlélek kegyelmi ajándéka volt. Még a lakóhelye is meglehetősen sejtelmesen van feltüntetve. (Vácott lakott a 752-es számon nyilvántartott házban.)

Az eke szarvára tette a kezét, amikor elhatározta, részt vesz a váci evangélikusok templomépítésében. Káldy Miklós 75 éves, idős, nőtlen ember volt ekkor. Máris adódik a kérdés: *Mi készítet egy 75 éves, egyedül élő földbirtokost, aki Tápiószelén született, Legénden volt gazdasága és földjei, hogy a Duna parti rk.püspöki városban az evangélikusok templomépítésének nagylelkű mecénása legyen?* Mehetett volna Las Vegasba pókereezni. Válthatott volna jegyet a Titanic luxuslakosztályára. Ámde ezek a lehetőségek halála után 35-40 évvel később történtek. Káldy Miklós nem nyaralt Thaiföldön, egyszersem volt vadászni Afrikában, nem utazott el Japánba megnézni a cseresznyefa virágzását. Telt volna rá.

Káldy Miklós templomépítést szorgalmazott.

A gyülekezetünk történetével foglalkozva felfigyeltem egy - számomra rendkívül érdekes – együttállásra, a „nógrádi négyesfogatra”. A környék szellemi központja az evangélikus falu, Ósagárd volt. Itt végezte lelkészi szolgálatát Fabó András, aki a Tudományos Akadémia levelező tagja volt. Fabó András és a váci evangélikusok kapcsolata 1850-ben kezdődött. A 3 éve önállósult váci gyülekezetet elhagyta Czékus István. Távozása után 3 hónapig a megszűnés bizonytalanságába került az egyházközség. Ekkor Fabó András a penci és a rádi evangélikusok képviselőivel megjelent Vácott és bejelentette, hogy elképzelésük szerint és amennyiben az egyházi hatóságok jóváhagyják Vác központtal a penci és a rádi evangélikusok filiaként csatlakozásával életképes gyülekezet jöhetne létre. A majdani lelkész személyére javaslat is volt: Schimkó Gusztáv Adolf.

Fabó András, Schimkó Gusztáv, Káldy Miklós földbirtos és az 1857-től váci lelkész, a templomépítő Tornyos Pál – aki a Nógrád megyei Bágyonban született, jól ismerték egymást.

A váciak a rév állomás mellett, a Duna parton vásároltak egy nagyobb méretű házat, ahol az iskolai tantermet, az imaház termét, a parókia és a tanítói lakást alakították ki. Az utca felőli részt a Gőzhajói Ágensnek adták bérbe. A váci gyülekezet maroknyi közösség volt. Mindössze néhány családból állt. 1854-ben a penciek és a rádiak összetűzésbe kerültek az iskolaügy miatt. Az ügyben nem született egység. Penc kivált és visszakérte magát Csóvárhoz.

Vácott a nagyünnepek alkalmával szinte elnéptelenedett az istentiszteletek látogatottsága, mivel a hívek ilyenkor a díszesebb és népesebb katolikus templomokat keresték fel. Ez is sürgette a templomépítés megvalósulását.

Az első elképzelés a Duna parti ház toronnyal kiegészítése volt. Így próbáltak volna „templom jelleget” adni az épületnek.

A második próbálkozás a főtéri – katolikus egyház által magtárnak használt – szent Mihály templom megszerzése volt. A kérelmet a római katolikus káptalan elutasította. A török idők elmúltával a domonkosok és a ferencesek révén sikerült újra római katolikussá tenni a várost. (Az 1600-as években volt egy népszámlás, amikor Vácott egyetlen ember sem vallotta magát római katolikusnak.) Valószínű, hogy ez volt a fő ok, ami miatt az evangélikusok kérelme elutasítást szenvedett.

A harmadik kísérletkor a város felajánlott egy területet a Rókus kápolna szomszédságában – a mai Naszály áruháza helyén. Ez azonban egy békás, kigyós, szennyezett vízű vízgyűjtő mellett volt. A felajánlást az egyházközség a Rókus kápolna közelsége miatt elvetette.

A negyedik nekifutás hozta meg a várva várt eredményt. Sikerült megszerezni a vasútállomást a főtérrel összekötő Sáros-utca melletti Séta teret, amit a köznyelv erkölcsstelenségre csábító bünnészeknek titulált.

Káldy Miklós földesúr nem vett részt a tárgyalásokban. Levelezés és üzenetek formájában tartotta a kapcsolatot a gyülekezettel. Amikor tudomást szerzett a váciak templomépítési tervéről felajánlással jelentkezett, hogy a templomépítés költségeinek ¼-t magára vállalja.

Az építkezés elkezdése elhúzódott. A templom ügye nyúlt, mint a rétestészta. Az alig 200 lélekből álló gyülekezet a meglévő engedélyek birtokában kivárt. Az egyházi felsőbbség is inkább az időt húzta. Hosszasan vizsgálódott, hogy egyáltalán szükség van-e a templomra. A kínos helyzetet Káldy Miklós határozott – ultimátumszerű – levele mozdította ki. Bejelentette, hogy a felajánlását továbbra is fenntartja azzal a feltétellel, hogy a váciak „azonnal, késelem nélkül” elkezdik az építkezést. Ez 1866-ban történt. Ekkor kötöttek szerződést Cacciári Alajossal, aki a zsinagóga építését befejezve átvonult a szomszéd telekre, ahol az evangélikusok templomának építésébe fogott. Káldy Miklós kapcsolatba lépett Seltenhoffer Frigyes soproni harangöntővel és megrendelt tőle három bronzharangot. Ezeket 1867. decemberében a toronyba beépítették. Káldy Miklós a saját költségén készítette és szállította el őket. A három harang plusz felajánlás volt.

Az építkezés nehézkesen haladt. Az anyagi nehézségek Káldy Miklós tudomására jutottak, aki minden egyes alkalommal segített. Végül az építkezés költségének 1/3-át fizette ki.

Érdekes volt Káldy Miklós váci tartózkodása. Sem a város életében, sem pedig a gyülekezet templomépítéssel kapcsolatos tárgyalásain nem találkozunk a nevével. Vagy a gyülekezet lelkesze tárgyalt vele, vagy pedig levelezés révén közölte döntéseit és felajánlásait.

A nógrádi négyesfogat – Káldy Miklós, Schimkó Gusztáv, Fabó András és Tornynos Pál – végig jó kapcsolatban voltak egymással. A váci templom építéskor az adakozókedv felkeltése céljából Fabó András egy könyvet szerkesztett: RAJZOK A MAGYAR PROTESTANTIZMUS TÖRTÉNETÉBŐL címmel, a tanulmányok megírására akadémista kollégáit kérte fel. Rendkívül közvetlen és udvarias előszóban ajánlotta Káldy Miklósnak, mint a „jótévedők egyik legnagyobbikának”.

A könyvre azonban csekély volt az adakozói érdeklődés.

A váci evangélikus templom felépült. Az alig 200 hívőt számláló evangélikus gyülekezet egy 300-400 főt befogadni képes templomot épített, ahol több beépített ülőhely volt, mint az akkori hívek száma. Ráadásul a kor ipari divatjához igazodva „lyukacsos öntöttvas torony” került beépítésre. Eredetileg ezt tervezte az építész. A római katolikus város polgárai kapva kaptak az alkalmon és ahol csak lehetett gúnyolódtak az evangélikusokon. Kevesen vannak és nagyoknak akarnak látszani. Építettek egy nagy templomot, amibe többször is elférnek. Ráadásul elfogyott a pénzük és csak egy lyukas templomtoronyra futotta. Ez a rút torony a város és az evangélikusok szégyene! Az élet érdekessége, hogy 60 évig folyamatosan gyűjtöttek a szégyen-torony bebádogozására, de az élet mindig másra elvitte a megtakarítást. Sándy Gyula építész, amikor a parókia és az iskola épületeit tervezte, az egyik presbitertől feladatként kapta, hogy tervezze meg a torony bebádogozását. Ő azonban felemelte a hangját és ennyit mondott: a torony úgy jó, ahogyan van! Ő bizony nem fog hozzányúlni. Ma a torony a város védett értéke és ékessége.

Káldy Miklós megélte a templom elkészültét. A felszentelésén a betegsége, leépült állapota miatt már nem lehetett jelen. Mindössze 4 hónappal élte túl a váci templom felszentelését. 78 évesen, 1869. március 20-án váci házában érte a halál. Innen visszafelé haladva a krónikában tökéletesen érthető, hogy miért volt olyan rámenősen sürgető az építkezés elkezdésével kapcsolatban!

A koporsóját 1869. március 21-én kocsin Legéndre szállították. A temetése március 23-án volt. Sírjánál három lelkész szolgált. A nagy nógrádi négyesből megmaradt Tornynos Pál váci parókus, Schimkó Gusztáv bánki lelkész, Kitka János legéndi lelkész.

Ma pedig egy másik négyes szolgált együtt a megemlékezés alkalmából.

Gregersen-Labossa György szombathelyi parókus, Kustra Csaba tápiószentmártoni-tápiószelei lelkész, Magyar Tamás helyi lelkész és Detre János váci lelkész.

Talán egyszer újra eljön az az idő, amikor újra lesznek olyan négyesek, hármások, közösségek, ahol olyan erők és elhatározások ébrednek, amelyekből gyülekezetek, templomok, élő és működő közösségek születnek!